

તો જૈન પરિભાષામાં કહીએ તો સંપૂર્ણ પરિગ્રહ વિરમણવત જેણે ગૃહસ્થજીવનનો અથવા તો સંસારનો ત્યાગ કર્યો છે અને સંન્યાસનો સ્વીકાર કર્યો છે તેના માટે જ શક્ય છે, પણ ગૃહસ્થજીવનમાં પણ પરિગ્રહવિસ્તારની ચોક્કસ મર્યાદા બાંધવાની પ્રથા જૈન સમાજમાં પ્રચલિત છે. પોતાને અમુક રકમથી વધારે રકમ નહિ ખર્ચે એની પોતા માટે મર્યાદા બાંધી હોય અને એ રકમથી વધારે જેટલું દ્રવ્યોપાજન થાય તે બધું શુભ કાર્યમાં ખર્ચી નાંખતા હોય એવા શ્રદ્ધાળુ અને ધર્મપરાયણ જૈનો આજે પણ જોવા મળે છે. પણ આવા નિયમધારીઓમાં ઘણી વખત એમ પણ જોવામાં આવે છે કે જ્યારે પોતા પાસે દશ હમરતું પણ ટેકાણું ન હોય ત્યારે લાખ રૂપીઆની મર્યાદાનો નિયમ લેવામાં આવે છે અને લાખની મીલકત ધરાવતો ગૃહસ્થ દશ લાખની મર્યાદાનો નિયમ લે છે અને સુક્રમથી ધાર્યા મુજબની મર્યાદાથી કમાણી વધી જતાં દ્રવ્યનો લોભ તેને છુટતો નથી અને લીધેલા નિયમનો પણ મન ઉપર ભાર રહે છે. પરિણામે વધારાની મીલકત પત્ની, પુત્ર કે સગાવહાલના નામે ચલાવીને પરિગ્રહપરિભાણનો નિયમ પળાયતો સંતોષ ચિન્તવવામાં આવે છે. આમાં કેવળ સ્વપરની વચના જ રહેલી હોય છે, આવો પરિગ્રહપરિભાણનો નિયમ ઘણું ખરું અપરિગ્રહની સાચી ભાવનાનો નહિ પણ સીમિત મહત્વાકાંક્ષાનો જ ઘોતક હોય છે. અને તેમાંથી કોઈ કાળે ત્યાગ કે વૈરાગ્યની ભાવના સ્પુરવાની સંભાવના થઈ શકતી નથી. પોતાના સુખભોગને જાળવવા અને સાથે સાથે અપરિગ્રહની દિશાએ પોતે કાંઈક કયું છે એમ મનને મનાવવું એથી વિશેષ કોઈ તત્ત્વ આવા નિયમો પાછળ હોતું નથી. આને આપણે વૈશ્યોચિત અપરિગ્રહ તરીકે ઓળખીએ તો તેમાં આપણે વૈશ્યોને કે અપરિગ્રહની ભાવના-એમાંથી કોઈને લેશમાન અન્યાય નથી કરતા.

શ્રી. બાળાસાહેબ ખેર સાથેનો ઉપર જણાવેલ પ્રસંગ ખીજી કાઠિનો છે. જેના ચિત્તમાં અપરિગ્રહની ભાવનાનો ખરો ઉદય થયો હોય છે તે ‘મને આગામી કાળમાં આટલી સંપત્તિ કે વૈભવ મળશે તો વધારેની કામના નહિ કરું’ એમ વિચારતો કે ચિન્તવતો નથી, પણ ઉલટું પોતાની પાસે જે કાંઈ હોય છે, પોતાની માલમીલકત જેને તે ગણતો હોય છે, તેનો જ તેને ભાર લાગવા માંડે છે. તેને ગૃહસ્થજીવનની જવાબદારીનું પુરું ભાન હોય છે અને તેથી તે પોતાના સર્વસ્વનો ત્યાગ કરી શકતો નથી, પણ પોતાના પરિગ્રહવિસ્તારને અને તેટલો સંકેતવા તે હંમેશા આતુર હોય છે અને જ્યારે જ્યારે તે જેટલો ત્યાગ કરી શકે છે ત્યારે ત્યારે તે તેટલું હળવાપણું અનુભવે છે અને તેના ચિત્તને આનંદ અને ઉલ્લાસ વધતો જાય છે. અપરિગ્રહ અથવા તો પરિગ્રહવિરમણની ભાવનાનું સાચું સ્વરૂપ આ છે આવો આત્મા ‘મને આટલા પરિગ્રહનો અને પરિણામે આના આવા ભોગવૈભવનો અધિકાર છે’ એમ કદિ પોતાના મનને મનાવતો નથી, પણ ઉલટું એક ભોગવૈભવની લાલસાથી સર્વ પ્રકારે છૂટવા માંગે છે અને સર્વ પરિગ્રહ આખરે એક પ્રકારની સામાજિક ચોરી છે એમ વિચારીને, જેમ ચોર ચોરીનો માલ તેના ગાલીકને સોંપીને મનથી હળવો અને છે તેમ જ, આવી વ્યક્તિ પોતાના નામે ચહેલી સમાજની મીલકત સમાજને સોંપીને સાચી પ્રજુદ્ધતા અનુભવે છે. જો ઉપર જણાવેલ અપરિગ્રહને લગતા નિયમને આપણે વૈશ્યોચિત અપરિગ્રહના નામથી ઓળખાવ્યો તો આ પ્રકારના અપરિગ્રહને આપણે બ્રહ્મણ્યિન અપરિગ્રહ તરીકે ઓળખાવી શકીએ છીએ અને એ વિચારસંસ્કૃતિ સ્વીકારતાં આપણે એમ પણ કહી શકીએ છીએ કે આજના કહેવાતા જૈને સાચા જૈન બનવા માટે વૈશ્ય મંડીને આખરે સાચા બ્રાહ્મણ જ બનવું પડશે. શ્રી. ખુશાલદાસ કુરજી પારેખનો

આગામી હીરક મહોત્સવ

જાણીતા સમાજસેવક શ્રી. ખુશાલદાસ કુરજી પારેખની પછીપૂર્તિને એક સમારંભના આકારમાં ઉજવવી અને તે પ્રસંગે

તેમણે આજ સુધી ગુજરાત કાઠિયાવાડની જનતાની કરેલ અનેકવિધ સેવાઓની કદર રૂપે તેમને એક થેલી અર્પણ કરવી એ હેતુથી તા. ૨૭-૩-૪૮ ના રોજ માન્યવર શેઠ શ્રી પ્રાણલાલ દેવકરજી નાનજીના પ્રમુખપણા નીચે મુંગધ શહેરના કેટલાક સંભાવિત ગૃહસ્થોની એક સમિતિ નીમવામાં આવી હતી. તે સમિતિએ શ્રી. ગોરધનદાસ ભગવાનદાસની આગેવાની નીચે ઉપર જણાવેલ થેલી માટે નાણાં એકઠાં કરવાનો પ્રયાસ શરૂ કર્યો હતો. આ પ્રયાસના પરિણામે, જણાવતાં આનંદ થાય છે કે આ થેલીમાં, આજ સુધીમાં રૂ. ૩,૦૦૦ જેલગભગ ભરાયા છે અને આ કાર્યના સંચાલકો અહીં લાખ રૂપીઆ સુધી બહુ જરૂરથી પહોંચી વળવાની આશા સેવે છે.

આપણા સમાજના એક લોકસેવકની થેલીમાં આટલી મોટી રકમ ભરાય તે તે લોકસેવકની સાચી સેવાનિષ્ઠાની અને લોકપ્રિયતાની સંપૂર્ણ પુષ્ટિ છે. અલબત્ત શ્રી. ખુશાલદાસભાઈ કપોળ જ્ઞાતિના છે અને કપોળ જ્ઞાતિ આજે એક બહુ ધનાઢ્ય કામ તરીકે જાણીતી છે અને આ થેલીમાંનો ઘણો મોટો ફાળો કપોળજીઓ તરફથી મળેલો છે. આગ છતાં પણ શ્રી. ખુશાલદાસ ભાઈની જનકલ્યાણસાધક પ્રવૃત્તિઓ માત્ર કપોળ કામ પુરતી જ મર્યાદિત છે એમ નથી તેમ જ જેમણે જેમણે આ ફંડમાં નાણાં ભર્યાં છે તેમણે કાંઈ શ્રી. ખુશાલદાસભાઈના કાંઈ એકિક ઉપકાર નીચે હોઈને આ નાંચા ભર્યાં છે એમ પણ નથી. શ્રી. ખુશાલદાસ-ભાઈની નિઃસ્વાર્થ સેવા તથા લોકકલ્યાણસાધનાની ઉંડી ધગશથી જ પ્રેરાઈને આ થેલીમાં સૌ કાંઈએ નાણાં ભર્યાં છે અને કપોળ નહિ એવા પણ કેટલાયે ગૃહસ્થોએ વળુમાઝો માત્ર સ્વેચ્છાથી પ્રેરાઈને પોતાનો નાનો મોટો ફાળો મોકલી આપ્યો છે. આ નોંધ એ થેલીમાં નાણાં ભરવાની અપીલ કરવાના હેતુથી લખવામાં નથી આની, પણ આ થેલી બંધ કરવામાં આવે તે પહેલાં શ્રી. ખુશાલદાસ પ્રત્યેની પોતાની કૃતજ્ઞતાના પ્રતીકરૂપે તેમને જાણનાર કાંઈ પણ બંધ કે બહેન કુલ નહિ તો કુલની પાંખડી મોકલવાનું ન ચુકે એ બાબતની યાદ આપવા પુરતો જ આ નોંધ લખવાનો આશય છે.

તિથિ અને સંવત્સરિને લગતા મતભેદ વિષે શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

થોડા સમય પહેલાં પુનઃમુદ્રિત ગ્રંથમાળા તરફથી પ્રગટ થયેલ અને શ્રી. ગોપાળદાસ જીવાભાઈએ સંપાદિત કરેલ શ્રી. રાજચંદ્ર એ નામનું પુસ્તક જોવામાં આવ્યું. તેમાંથી ઉપરના પ્રશ્ન ઉપર શ્રીમદ્ રાજચંદ્રે પ્રગટ કરેલા કેટલાક મનનીય વિચારો ઉપયોગી લાગવાથી અહિં અવતરિત કરવામાં આવે છે. તેઓ જણાવે છે કે:-

“આ બાબતમાં હિતકારી શું છે તે સમજવું જોઈએ. આઠમની તકરાર તિથિ અર્થે કરવી નહિ; પણ લીસોતરીના રક્ષણ અર્થે તિથિ પાળવી. લીસોતરીના રક્ષણ અર્થે આઠમાદિ તિથિ કહી છે. કાંઈ તિથિને અર્થે આઠમાદિ કહી નથી. માટે આઠમાદિ તિથિનો કદાચ મટાડવો. જે કાંઈ કહ્યું છે, તે કદાચ કરવાને કહ્યું નથી. આત્માની શુદ્ધિ જેટલું કરશો તેટલું હિતકારી છે. અશુદ્ધિ કરશો તેટલું અહિતકારી છે. માટે શુદ્ધતાપૂર્વક સદ્વત સેવવાં.”

“સંવત્સરીના દિવસ સંબંધી એક પક્ષ ચોચની તિથિનો આગ્રહ કરે છે, અને બીજો પક્ષ પાંચમની તિથિનો આગ્રહ કરે છે. આગ્રહ કરનાર બંને મિથ્યાત્વી છે. જ્ઞાની પુરુષોએ તિથિની મર્યાદા આત્માર્થે કરી છે. જે ચોક્કસ દિવસ નિશ્ચિત કર્યો ન હોત તો આવશ્યક વિધિઓના નિયમ રહેત નહિ. આત્માર્થે તિથિની મર્યાદાનો બ્રાહ્મ લેવો. બાકી તિથિબિયિનો ભેદ મૂકી દેવો. એવી કલ્પના કરવી નહિ; એની ભંગબળમાં પડવું નહિ.

“કદાચ મુકાવવા અર્થે તિથિઓ કરી છે; તેને બદલે તે જ દિવસો કદાચ વધારે છે. તિથિઓનો વાંધો કાઢી તકરાર કરવી એ મોક્ષે જવાનો રસ્તો નથી. કવચિત્ પાંચમનો દિવસ ન પળાયો અને છઠ્ઠ પાળે અને આત્મામાં કામળતા હોય તો તે ફળવાન થાય. જેથી ખરેખર પાપ લાગે તે રોકવાનું પોતાના હાથમાં છે;

પોતાથી અને તેવું છે તે તે શક્તો નથી; અને બીજી તિથિ આદિની બળતી શીકર કર્યે જાય છે. અનાદિથી શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધને રપશનો મોઢ રહ્યો છે તે મોઢ અટકાવવાનો છે. મોઢું પાપ અજ્ઞાનનું છે.”

આજના સમાજ ઉપર પ્રતિષ્ઠા ધરાવતા અચાર્યો આટલું સાદું સીધું તથ્ય સમજે, સ્વીકારે અને તિથિ અને સંવત્સરના પ્રશ્નોનું એકન થઈને સાદી યુદ્ધિથી નિરાકરણ કરે અને ભાંગતા સમાજને વધારે ભાંગતો અટકાવે એ જ પ્રાર્થના! એ જ અભ્યર્થના!!

‘સંવત્સરના મતભેદનું બહુમતીથી નિરાકરણ કરો’!

આ પ્રશ્ન સંબંધે શ્રી. ચતુરદાસ રાયચંદ શાહ એક પત્રમાં જણાવે છે કે:-

“મારા મત મુજબ તો હાલમાં સંવત્સરી કયા દિવસે ઉજવતી તેની જે ભાંગળડ ચાલી રહી છે તે બાબતમાં સૌથી સારો રસ્તો એ છે કે મુંબઈમાં ગોડીજી દહેરાસરની પેઢી અગર અમદાવાદ ખાતે આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી હાલમરના દરેક આચાર્યને લેખિત પુછાવી તેમનો અભિપ્રાય મંગાવી લે અને પછી તેમાં વધુ મતે જે દિવસે સંવત્સરી કરવા માટે અભિપ્રાય આવે એ દિવસ જાહેર કરવો અને તે દિવસ બધાએ માન્ય રાખવો જોઈએ. બધા આચાર્યોએ એ કબુલ રાખવું જોઈએ કે જે દિવસ વધુ મતે સંવત્સરી કરવા માટે નહીં થશે તે પ્રમાણે અમે તથા અમારા અનુયાયીઓ, એ દિવસ જરૂર માન્ય રાખીશું. મતે લાગે છે કે ઉપર પ્રમાણની વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે તો સંઘમાં શાંતિ રહેશે. બધા એક સાથે હળીમળી આનંદપૂર્વક સંવત્સરી પર્વ ઉજવી શકશે અને જે ઉદ્દેશથી આપણે સંવત્સરી પર્વ ઉજવવાના છીએ તે સાચુંક થશે નહીંતર વિના કરણ વિખવાદ ઉભો રહેશે અને ધરધરમાં કળ્યા થશે અને સંવત્સરી પર્વ ઉજવવામાં લાભ કરતાં નુકસાન આપણે વધુ સહન કરવું પડશે. માટે મારી જૈન આગેવાનોને વિનંતિ છે કે બધા આચાર્યોના મત મેળવવા અને વધુ મતે એક દિવસ સંવત્સરી ઉજવવા માટે પ્રયત્ન કરવો. જ્યારે જ્યારે આ પ્રમાણે ક્ષય કે વૃદ્ધિ નિધિ આવે ત્યારે ત્યારે ઉપર મુજબ નિર્ણય કરવાથી કાયમી શાંતિ થઈ જશે.”

આ પત્રમાં શ્રી. ચતુરદાસે વ્યક્ત કરેલી શુભ ભાવના પ્રશંસનીય છે, પણ તેમણે આ મતભેદ દૂર કરવાને દર્શાવેલો ઉપાય આજના જૈન આચાર્યોના કદાચહી માનસનું અત્યંત અજ્ઞાન સૂચવે છે. તેમના ખ્યાલમાં હશે કે શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સમાજનો પર્વ તિથિઓને લગતો ધાર્મિક વ્યવહાર કંઈ કાળથી એકસરખો ચાલ્યો આવતો હતો અને સૌ કોઈ સાથે મળીને એક સરખા દિવસે ધાર્મિક વ્રતનિયમો આચરતા હતા. આ એકરૂપતામાં શ્રી વિજયરામચંદ્ર સૂરિએ સૌથી પહેલું તિથિયુદ્ધિનું તુલ ઉલ્લેખ કર્યું અને ચાલુ પરંપરાથી જુદા માર્ગે ચાલવાની શરૂઆત કરી, તેમની સામે મોરચા માંડ્યા શ્રી સાગરાનંદ સૂરિએ. અને જૈન સમાજમાં તિથિકલહ વધારે ને વધારે ઉગ્ર સ્વરૂપ પકડતો ગયો. શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના પ્રમુખ શેઠ કરતુરભાઈ લાલભાઈ આ ઝગડો મીઠાવવાના કેવળ શુભ હેતુથી વચ્ચે પડ્યા અને આ બંને પુરંધર આચાર્યોએ તેમની લવાહી સ્વીકારી. તેમણે પૂનાવાળા અધ્યાપક શ્રી. વૈદની મદદ વડે અત્યંત વિદ્વાતપૂર્ણ સુકાદો તૈયાર કર્યો અને જાહેર જનતા સમક્ષ રજૂ કર્યો. આ સુકાદો જોમને અતુકુળ હતો તેમણે વધાવી લીધો. જોમને પ્રતિકુળ હતો તેમણે લવાહીમાંથી પીછેહઠ કરી અને સુકાદો ઘડનાર વિદ્વાન અધ્યાપક સામે કંઈ કંઈ પ્રકારના આક્ષેપો કર્યા. આનો સાર એ જોઈએ છે કે આજના આચાર્યોને પોતાતા મતભેદો વિષે પાર વિનાનું મમલ છે અને એ કારણે જૈન સમુદાયમાં ભાંગલા પડે અને આખો સમાજ છિન્નભિન્ન થઈ જાય તેની તેમને કશી જ પડી નથી. તેઓ આ કે અન્ય બાબતમાં કોઈની લવાહીને કે બહુમતિ નિર્ણયને સ્વીકારવાને બીજકુલ તૈયાર જ નથી. પ્રસ્તુત

સંવત્સરના પ્રશ્નમાં પણ શરૂઆતમાં એક પક્ષે જાતીના પાંચ છ આચાર્યો હતા; બીજી બાજુએ શરૂઆતમાં શ્રી. સાગરાનંદ સૂરિ એકલા જ હતા. એમ છતાં પણ આવી બાબતમાં સામુદાયિક આચાર્યોને ન જ થવો જોઈએ-આટલી કોઈ પણ સામાન્ય બુદ્ધિને સહજ સુઝે તેવી બાબતનો સ્વીકાર કરીને પોતાના મતનો આગ્રહ છોડવાનું તેમને સુઝ્યું જ નહિ. અને એમ સુઝે અને બધા સાથે એકરૂપ અને તો તે સાગરાનંદ સૂરિ જ નહિ.

આ આખા ઝગડાનો ત્યારે જ નીકાલ આવે કે જ્યારે આવી ધાર્મિક આચાર્યવ્યવહારને લગતી બાબતોમાં પરંપરાનિધિની શુદ્ધિ અને અશુદ્ધિના ખ્યાલને ગૌણ કરવામાં આવે અને એક યા બીજા દિવસે પણ ધાર્મિક આચાર નિયમોનું અનુપાલન સમય સમુદાયે સાથે મળીને જ કરવું જોઈએ એ મુદ્દાના મહત્વને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવે. કારણ કે તિથિયુદ્ધિના શાસ્ત્રાશ્રમો અને પક્ષને માન્ય થાય એવા કોઈ કોઈ કાળે હોડા ચાલવાનો જ નથી. પણ આવી સંઘર્ષયુદ્ધિ આજના શબ્દપડિત જૈન આચાર્યોમાં ઉદ્ભવવાની આશા બહુ જ જોઈ છે. પરંપરા અથડામણો વડે ક્ષીણ-પ્રાણ બનવું એ જ જૈન સમાજનું ભાવી દેખાય છે!

નવા જૈન જે. પી. અને ઝોનરરી મેજસ્ટ્રેટોને અભિનંદન

તાજેતારમાં મુંબઈ પ્રાંતની સરકાર તરફથી એક યાદી બહાર પડી છે જેના પરિણામે જુના સર્વ જે. પી.ઓને તેમ જ ઝોનરરી મેજસ્ટ્રેટોને એ પદ અને તેને લગતા અધિકારોથી મુક્ત કરવામાં આવ્યા છે અને મુંબઈ અને બૃહદ મુંબઈ પુરતી નવા જે. પી. અને ઝોનરરી મેજસ્ટ્રેટોની એક લાંબી યાદી બહાર પાડવામાં આવી છે. આ યાદીમાં ૩૧ જોનોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. આમાંથી એ બંધુઓ શ્રી. શાંતિલાલ હરજીવન શાહ અને શ્રી. રતિલાલ ચીમનલાલ કેઠારી મુંબઈ જૈન યુવક સંઘની કાર્યવાહક સમિતિના સભ્ય છે અને શ્રી. મણિબહેન ચંદુલાલ નાણાવટી, શ્રી કંકલભાઈ ભુદરદાસ વકીલ, શ્રી. શાંતિલાલ હીરાલાલ શાહ શ્રી ચીમનલાલ મોતીલાલ પરીખ અને શ્રી. લખમશી ઘેલાભાઈ મુંબઈ જૈન યુવક સંઘના સભ્યો છે. આ કારણે તે સાતે સભ્યોને મુંબઈ જૈન યુવક સંઘના હાર્દિક અભિનંદન છે. આ ઉપરાંત શ્રી. તારાબહેન માણિકલાલ પ્રેમચંદ, શ્રી. સુલોચના બહેન મોદી તથા શ્રી. લીલાવતી બહેન બેંકર એમ ત્રણ જૈન બહેનોને પણ આ નવા પદવીપ્રદાનથી નવાજવામાં આવેલ છે. આ ઉપરાંત ખીમ જૈન જે. પી. તથા ઝોનરરી મેજસ્ટ્રેટોની યાદી નીચે મુજબ છે.

સર મણિલાલ બાલાભાઈ નાણાવટી
 „ ચુનીલાલ ભાઈચંદ મહેતા
 શ્રી. ચંદુલાલ વર્ધમાન શાહ
 „ ચંદુલાલ ડી. શાહ
 „ વાડીલાલ ચત્રભુજ ગાંધી
 „ મોહનલાલ તારાચંદ શાહ
 „ માધવલાલ હીરાલાલ શાહ
 „ શામળ કરમશી
 „ મનમોહન પી. ગાંધી
 „ દામળ રતનશી ખેના
 „ ખીમજી માંડણ ભૂખુરીઆ
 „ પ્રસન્નભુજ સુરચંદ બદામી
 „ ધીરજલાલ નેમચંદ શ્રોફ
 „ નવનીતલાલ બી. જવેરી
 „ સોમેશચંદ મણિલાલ નાણાવટી
 „ રતિલાલ હોરાલાલ મોદી
 „ મુલજી દુર્લભદાસ
 „ વેલજી લખમશી નપ્પુ
 „ ગંભીરચંદ ઉમેદચંદ
 „ ભવાનજી ચરજી ખીમજી
 „ બી. એન. મહેશ્વરી
 „ ટોકરશી જીવરાજ ખીમજી

આ સર્વે ભાઈઓ તથા બહેનો પોતાને મળેલા વિશિષ્ટ અધિકારો વડે નાત જાત કે ધર્મ સંપ્રદાયના ભેદભાવ સિવાય સમય જનસમાજની સેવા કરવા સદા તત્પર રહેશે અને એ રીતે જૈન સમાજનું ગારવ વધારશે એ આશા સાથે તેમનું અભિનંદન કરવામાં આવે છે.